

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบศัพท์ภาษาไทย

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้งสองถิ่น จำนวน 815 หน่วยอรรถ มาพิจารณาและวิเคราะห์เพื่อต้องการทราบว่า ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์จำนวนน้อยเท่าไร ในหน่วยอรรถเดียวกัน หากหน่วยอรรถเดียวกัน ชาวไทลื้อมีศัพท์ที่ใช้แทนเพียง 1 ศัพท์ หรือมี ลักษณะการใช้ศัพท์ที่มีรูปแบบของศัพท์เดียวกัน เรียกว่า ศัพท์แปรเดียว หากมีศัพท์ที่ใช้แทนหน่วย อรรถเดียวกัน จำนวน 2 ศัพท์ และทั้ง 2 ศัพท์นั้น เป็นคนละศัพท์กัน เรียกว่า ศัพท์แปร 2 กล่าวคือ เมื่อต้องการทราบจำนวนศัพท์ที่ใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกันว่ามีจำนวนกี่ศัพท์ จะใช้ศัพท์แปร แล้ว ตามด้วยตัวเลขเท่ากับจำนวนศัพท์ที่ใช้แทนหน่วยอรรถนั้นๆ จากการรวบรวมข้อมูลทั้งหมด พบว่า มีศัพท์ที่ใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกันถึง 5 ศัพท์

การพิจารณาวิเคราะห์ว่า ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์หนึ่งๆ เหมือนกัน หรือเป็นศัพท์ที่มี ลักษณะเป็นรูปแบบของศัพท์เดียวกัน หรือใช้ศัพท์ต่างกัน ผู้วิจัยได้ผลในการวิเคราะห์ศัพท์ ดังนี้

ผลการพิจารณาเปรียบเทียบศัพท์ภาษาไทยทั้งสองถิ่นว่าเป็นศัพท์เดียวกันหรือพิจารณา รูปแบบของศัพท์เดียวกัน

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปรรูปของศัพท์เดียวกัน และได้ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ภาษาไทลื้อทั้งสองถิ่น ดังนี้ 1) ผลความแตกต่างในเรื่องสัทลักษณะของเสียงสระ 2) ผลความ แตกต่างในเรื่องสัทลักษณะของเสียงพยัญชนะ 3) ผลความแตกต่างในเรื่องของการลดพยางค์หรือ หน่วยคำ 4) ผลความแตกต่างในเรื่องของการเรียงลำดับคำ

1. ผลความแตกต่างในเรื่องสัทลักษณะของเสียงสระ

เสียงสระที่จัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน พบเพียงการแปรรูปเสียงสระเดียว ซึ่งมี ลักษณะที่แตกต่างกัน 5 ลักษณะ คือ

1.1 การแปรรูปเสียงสระเดียว ซึ่งแตกต่างที่ความสั้นยาวของเสียงสระ ความแตกต่าง ของเสียงสระที่จัดให้เป็นการแปรเสียงได้นั้น คือ ในศัพท์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้าย เหมือนกัน ได้แก่

การแปรรูปเสียงสระหลัง สูง เสียงยาว ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระหลัง สูง เสียงสั้น ห่อริมฝีปาก

[u:] ~ [u]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[ɲuːŋ⁷][ɲuŋ⁷]

“วุ้นเส้น”

1.2 การแปรรูปสระเดี่ยวซึ่งแตกต่างที่ระดับลิ้น แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.2.1 การแปรรูปเสียงสระเดี่ยว ซึ่งแตกต่างที่ระดับลิ้น ได้แก่

การแปรรูปเสียงสระหน้า กึ่งสูง เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระ

หน้า สูง เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[eː] ~ [iː]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[p^heː⁷][p^hiː⁷]

“ที่นี่”

การแปรรูปเสียงสระกลาง ต่ำ เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระหน้า

กึ่งต่ำ เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[aː] ~ [ɛː]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[kam¹ naːn³][kam¹ neːn³]

“กำนัน”

การแปรรูปเสียงสระกลาง ต่ำ เสียงสั้น ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระกลาง

สูง เสียงสั้น ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[a] ~ [ɨ]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[kan³ daɨ¹][kɨn³ daɨ¹]

“บันได”

การแปรรูปเสียงสระกลาง ต่ำ เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระ

กลาง กึ่งสูง เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[aː] ~ [ɔː]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[het⁴ faːŋ²][het⁴ fɔːŋ²]

“เห็ดฟาง”

การแปรรูปเสียงสระกลาง กึ่งสูง เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระ

กลาง ต่ำ เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[ɔː] ~ [aː]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[pɔː¹ lɔː⁷][paː¹ lɔː⁷]

“มากมาย”

1.2.2 การแปรรูปเสียงสระเดี่ยว ซึ่งแตกต่างที่ระดับลิ้นและความสั้นยาว ได้แก่ การแปรรูปเสียงสระหน้า กึ่งสูง เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระหน้า สูง เสียงสั้น ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[e:] ~ [i]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[ja:³ nam⁷ we:n⁶]

[ja:³ nam⁷ win⁶]

“ไมยราบยักษ์”

การแปรรูปเสียงสระหน้า กึ่งต่ำ เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระกลาง ต่ำ เสียงสั้น ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[ɛ:] ~ [a]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[ma¹ tɛ:n³]

[ma¹ ta:n³]

“พุทธา”

1.3 การแปรรูปเสียงสระเดี่ยว ซึ่งแตกต่างที่ส่วนของลิ้น ได้แก่ การแปรรูปเสียงสระหน้า สูง เสียงสั้น ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระกลาง สูง เสียงสั้น ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[i] ~ [ɨ]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[dik⁴ nam⁷]

[dɨk⁴ nam⁷]

“จมน้ำ”

การแปรรูปเสียงสระกลาง กึ่งสูง เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระหน้า สูง เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[ɔ:] ~ [i:]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[ta:¹ lɔ:²]

[ta:¹ li:²]

“ตาเหล่”

1.4 การแปรรูปเสียงเดี่ยว ซึ่งแตกต่างที่ระดับของลิ้นและส่วนของลิ้น ได้แก่ การแปรรูปเสียงสระหน้า กึ่งต่ำ เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระกลาง กึ่งสูง เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[ɛ:] ~ [ə:]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[ja:³ mɛ:ŋ⁵ wa:⁵]

[ja:³ mə:ŋ⁵ wa:⁵]

“สาบเสือ”

การแปรรูปเสียงสระกลาง ต่ำ เสียงยาว ไม่ห่อริมฝีปาก กับ เสียงสระหลัง กึ่งต่ำ เสียงยาว ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[a:] ~ [ɔ:]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[nok⁶ ka:¹ ke:¹]

[nok⁶ kɔ:¹ ke:¹]

“นกพิราบ”

1.5 การแปรรูปสระเดี่ยว ซึ่งแตกต่างกันที่ระดับของลิ้น ส่วนของลิ้น และความสั้นยาว ได้แก่

การแปรรูปเสียงสระหลัง กึ่งต่ำ เสียงยาว ห่อริมฝีปาก กับ สระกลาง ต่ำ เสียงสั้น ไม่ห่อริมฝีปาก ได้แก่

[ɔ:] ~ [a]

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[ma¹ hɔ:ɲ²]

[ma¹ haj²]

“มะระขี้เทอ”

2. ผลความแตกต่างในเรื่องสัทลักษณะของเสียงพยัญชนะ

การแปรรูปเสียงพยัญชนะ มีลักษณะที่แตกต่างกัน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 ความแตกต่างในเรื่องสัทลักษณะของเสียงพยัญชนะต้น คือ การที่ผู้บอกภาษา ออกเสียงพยัญชนะต้น โดยแปรจากเสียงหนึ่งเป็นอีกเสียงหนึ่ง ซึ่งการแปรรูปเสียงพยัญชนะต้นมี ลักษณะที่แตกต่างกัน 2 ลักษณะ คือ

2.1.1 การแปรเสียงของพยัญชนะที่มีฐานกรณ์เดียวกัน แต่ประเภทของเสียง อาจเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ได้ ได้แก่

[b] ~ [m] การแปรรูปเสียงพยัญชนะระเบิด ก้อง เกิดที่ริมฝีปาก กับ เสียงพยัญชนะนาสิก ก้อง เกิดที่ริมฝีปาก ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[kun⁵ ba¹ kaw²]

[kun⁵ ma¹ kaw²]

“คนสมัยก่อน”

[ba¹ tɔ:ɲ³]

[ma¹ tɔ:ɲ³]

“กระท้อน”

[j] ~ [ɲ] การแปรรูปเสียงพยัญชนะกึ่งสระ ก้อง เกิดที่เพดานแข็ง กับ เสียงพยัญชนะนาสิก ก้อง เกิดที่เพดานแข็ง ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[ju:⁶]

[ɲu:⁶]

“เข็น”

[ju:⁵]

[ɲu:⁵]

“ไม้กวาด”

[sə:³ k^hɛ:n¹ ja:w⁵] [sə:³ k^hɛ:n¹ na:w⁵] “เสื่อแขนยาว”

[ŋ] ~ [m] การแปรรูปเสียงพยัญชนะนาสิก ก้อง เกิดที่เพดานอ่อน
กับ เสียงพยัญชนะนาสิก ก้อง เกิดที่ริมฝีปาก ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน
[ŋi:p²] [mi:p²] “ขมับ”

[m] ~ [ŋ] การแปรรูปเสียงพยัญชนะนาสิก ก้อง เกิดที่ริมฝีปาก
กับ เสียงพยัญชนะนาสิก ก้อง เกิดที่เพดานอ่อนได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน
[k^hi:³ mɛ:ŋ⁵ mun⁵] [k^hi:³ mɛ:ŋ⁵ ŋun⁵] “ขี้แมลงวัน”

2.1.2 การแปรเสียงของพยัญชนะที่มีฐานกรณ์ใกล้เคียงกัน แต่ประเภทของ
เสียงอาจเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ได้ ได้แก่

1) การแปรรูปเสียงพยัญชนะตามประเภทการออกเสียงที่เหมือนกัน

[c] ~ [k] การแปรรูปเสียงพยัญชนะกึ่งเสียดแทรก ไม่ก้อง ไม่มีลม
เกิดที่เพดานแข็ง กับ เสียงพยัญชนะระเบิด ไม่ก้อง ไม่มีลม เกิดที่เพดานอ่อน ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน
[nu:¹ cuk¹] [nu:¹ kuk¹] “หนุณาใหญ่”

2) การแปรรูปเสียงพยัญชนะตามประเภทการออกเสียงที่ต่างกัน

[f] ~ [p] การแปรรูปเสียงพยัญชนะเสียดแทรก ไม่ก้อง เกิดที่ริม
ฝีปากและฟัน กับ เสียงพยัญชนะระเบิด ไม่ก้อง ไม่มีลม เกิดที่ริมฝีปาก ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน
[k^ho:⁵ faj⁵] [k^ho:⁵ paj⁵] “ห้องครัว”
[ma¹ fak⁴ mun²] [ma¹ pak⁴ mun²] “ฟักเขียว”

[k^h] ~ [s] การแปรรูปเสียงพยัญชนะระเบิด ไม่ก้อง มีลม เกิดที่
เพดานอ่อน กับ เสียงพยัญชนะเสียดแทรก ไม่ก้อง เกิดที่ปุ่มเหงือก ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน
[k^hot⁴] [sot⁴] “ขยับ”

[k^h] ~ [h] การแปรรูปเสียงพยัญชนะระเบิด ไม่ก้อง มีลม เกิดที่
เพดานอ่อน กับ เสียงพยัญชนะเสียดแทรก ไม่ก้อง เกิดที่เส้นเสียง ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[k^haj¹ k^hox¹]

[k^haj¹ ho:¹]

“หัวเราะ”

[s] ~ [c] การแปรรูปเสียงพยัญชนะเสียดแทรก ไม่ก้อง เกิดที่ปุ่ม

เหงือก กับ เสียงพยัญชนะเสียดแทรก ไม่ก้อง ไม่มีลม เกิดที่เพดานแข็ง ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ

ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน

[sak⁴ k^haj²]

[cak⁴ k^haj²]

“ตะไคร้”

เพื่อให้เห็นถึงลักษณะของการแปรรูปเสียงพยัญชนะในข้อ 2.1 ได้ชัดเจนขึ้น
สามารถสรุปโดยแบ่งตามลักษณะฐานกรณ์และการออกเสียง ดังนี้

1. การแปรเสียงของพยัญชนะที่มีฐานกรณ์เดียวกัน แต่ประเภทของเสียงอาจ
เหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ได้ ได้แก่

[b] ~ [m]

[j] ~ [ŋ]

[ŋ] ~ [m]

[m] ~ [ŋ]

2. การแปรเสียงของพยัญชนะที่มีฐานกรณ์ใกล้เคียงกัน แต่ประเภทของเสียง
อาจเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ได้ ดังนี้

2.1 การแปรรูปเสียงพยัญชนะตามประเภทของเสียงที่เหมือนกัน ได้แก่

[c] ~ [k]

2.2 การแปรรูปเสียงพยัญชนะตามประเภทของเสียงที่ต่างกัน ได้แก่

[f] ~ [p]

[s] ~ [c]

[k^h] ~ [s]

[k^h] ~ [h]

2.2 ความแตกต่างในเรื่องสัทลักษณะของเสียงพยัญชนะทำย คือ การที่ผู้บอกภาษา
ออกเสียงพยัญชนะทำยโดยแปรจากเสียงหนึ่งเป็นอีกเสียงหนึ่ง ซึ่งการแปรรูปเสียงพยัญชนะทำยนี้
จะต้องเป็นพยัญชนะที่มีเสียงประเภทเดียวกันหรือมีฐานกรณ์เดียวกัน และหากฐานกรณ์ต่างกัน
จะต้องไม่เกิน 3 ฐานเรียงกัน ได้แก่

[ŋ] ~ [k] การแปรรูปเสียงพยัญชนะนาสิก ก้อง เกิดที่เพดานอ่อน กับเสียงพยัญชนะระเบิด ไม่ก้อง เกิดที่เพดานอ่อน ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
[ʔw:ŋ ² ʔw:ʔ ³]	[ʔw:k ² ʔw:ʔ ³]	“สมอง

3. ผลความแตกต่างในเรื่องของการลดพยางค์หรือหน่วยคำ

รูปแปรของศัพท์เดียวกันอาจแตกต่างในเรื่องของการลดพยางค์ คือ การทำให้คำลดพยางค์ลง อาจจะเป็นต้นพยางค์ หรือกลางพยางค์ ซึ่งพยางค์ที่ลดลงไปนั้นไม่ใช่พยางค์ที่ทำให้มีความหมายเพิ่มขึ้นมาเพื่อบ่งบอกลักษณะ ขนาด รูปร่าง ประโยชน์ หรือทำให้ความหมายเปลี่ยนไปแต่อย่างใด ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	~	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
[ʔi ¹ pɔw: ⁶]	~	[pɔw: ⁶]	“พ่อ”
[ʔi ¹ mɛ: ⁶]	~	[mɛ: ⁶]	“แม่”
[lu:k ⁶ mɛ: ⁶ jɪŋ ⁵]	~	[lu:k ⁶ jɪŋ ⁵]	“ลูกสาว”
[cak ⁴ ca ¹ la: ⁷]	~	[ca ¹ la: ⁷]	“จิ้งเหลน”
[ʔi ⁴ ca: ³]	~	[ca: ³]	“จักจั่น”
[sum ³ k ^h e:w ¹ wa:n ¹]	~	[sum ³ k ^h e:w ¹]	“ส้มเขียวหวาน”
[lak ⁴ p ^h ok ⁴ p ^h w: ²]	~	[lak ⁴ p ^h w: ²]	“แอบดู”
[lak ⁴ p ^h ok ⁴ p ^h w: ²]	~	[p ^h ok ⁴ p ^h w: ²]	“แอบดู”
[fə:ŋ ¹ k ^h aw ³]	~	[fə:ŋ ¹]	“ฟางข้าว”
[cak ⁴ ca ¹ lim ³]	~	[cak ⁴ cim ³]	“จิ้งจก”

4. ผลความแตกต่างในเรื่องของการเรียงลำดับคำ

รูปแปรของศัพท์เดียวกัน อาจแตกต่างกันในเรื่องของการเรียงลำดับคำสลับที่กันได้ ซึ่งการเรียงคำลักษณะนี้ไม่ได้ทำให้ความหมายเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด ได้แก่

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	~	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
[t ^h aw ³ pɔw: ⁶]	~	[pɔw: ⁶ t ^h aw ³]	“ตา”
[t ^h aw ³ mɛ: ⁶]	~	[mɛ: ⁶ t ^h aw ³]	“ยาย”
[sum ³ p ^h ak ⁴ ka:t ⁴]	~	[p ^h ak ⁴ ka:t ⁴ sum ³]	“ผักกาดดอง”

ผลการพิจารณาเปรียบเทียบการแยกศัพท์ต่างภาษาไทลื้อทั้งสองถิ่น

การพิจารณาแยกศัพท์ต่างในภาษาไทลื้อ ศัพท์ที่แสดงหน่วยอรรถเดียวกัน อาจมีศัพท์แปรได้หลายศัพท์แปรที่เป็นศัพท์ต่างในหน่วยอรรถเดียวกัน ผลการพิจารณาแยกความแตกต่างของศัพท์แปรตามเกณฑ์ที่นำมาวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

1. ศัพท์ที่ใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน มีรูปคำต่างกัน ซึ่งอาจเป็นพยางค์เดียว หรือมากกว่าหนึ่งพยางค์ก็ได้ ถือว่าเป็นคนละศัพท์กัน เช่น

ภาษาไทลื้อเชียงคำ	ภาษาไทลื้อเชียงม่วน	
[kɔ:m ¹ kɔ: ⁶ dam ¹]	[ka ¹ p ^h aw ¹]	“กะเพรา”
[ha ⁶ pa: ¹ la: ²]	[du:k ² da:m ⁷ mit ¹]	“กระดุกไหปลาร้า”
[ca:n ¹]	[wa:n ² lɛ: ⁵]	“จาน”

2. ศัพท์ประกอบด้วยหน่วยคำ หรือพยางค์หนึ่งที่มีรูปแตกต่างกันทั้งหน่วยคำหรือพยางค์ หรือแตกต่างกันในลักษณะที่นอกเหนือไปจากเกณฑ์การพิจารณารูปแปรของศัพท์เดียวกัน ถือว่าเป็นคนละศัพท์กัน เช่น

ภาษาไทลื้อเชียงคำ	ภาษาไทลื้อเชียงม่วน	
[pɔ: ³ mɔ: ⁶]	[ha: ¹ mɔ: ⁶]	“ดูหมอ”
[ma: ⁵ la: ⁵]	[wa:n ² la: ⁵]	“ซาม”

3. ศัพท์เดียวกัน แต่มีจำนวนพยางค์ต่างกัน ซึ่งพยางค์ที่ต่างกันนี้ มีความหมายเพิ่มขึ้นมาเพื่อบ่งบอกลักษณะ ขนาด รูปร่าง ประโยชน์ หรือที่มาของคำ แต่ไม่ใช่เป็นการลดพยางค์ ถือว่าเป็นคนละศัพท์ เช่น

ภาษาไทลื้อเชียงคำ	ภาษาไทลื้อเชียงม่วน	
[pi:n ⁶ tum ²]	[pi:n ⁶ tum ² k ^h an ⁶]	“ผดผื่นคัน”
[t ^h aŋ ¹ k ^h i: ³ jɔ: ³]	[ko: ⁶ k ^h i: ³ jɔ: ³]	“กะบุงหรือตะร้ำใส่ขะ”
[kɔ: ^ŋ ³ k ^h aw ³]	[kɔ: ^ŋ ³ k ^h aw ³ sa: ¹]	“กระติบข้าวที่มีสาย”

ผลการเปรียบเทียบการจำแนกศัพท์แปรภาษาไทลื้อทั้งสองถิ่น

ผลการวิเคราะห์ศัพท์ทั้ง 815 ศัพท์ พบว่า มีศัพท์แปรเดียว ศัพท์แปร 2 ศัพท์แปร 3 ศัพท์แปร 4 และศัพท์แปร 5 โดยแบ่งเป็นประเภท ได้ดังนี้

1. ศัพท์แปรเดียว คือ ศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้จำนวน 1 ศัพท์เหมือนกัน หรือใช้ศัพท์ในลักษณะที่เป็นรูปแปรของกันและกันแทนหน่วยอรรถเดียวกัน สำหรับศัพท์แปรเดียวที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น มีจำนวน 648 หน่วยอรรถ เช่น

ตัวอย่างที่ 1 หน่วยอรรถ “น้ำขาวขาว” ทั้งสองถิ่นใช้คำศัพท์ ดังนี้

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
[nam ⁷ mo:k ⁶]	[nam ⁷ mo:k ⁶]	“น้ำขาวขาว”

ตัวอย่างที่ 2 หน่วยอรรถ “ผ้าเช็ดหน้า” ทั้งสองถิ่นใช้คำศัพท์ ดังนี้

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
[p ^h a:³ si:² cε:η²]	[p ^h a:³ si:² cε:η²]	“ผ้าเช็ดหน้า”

หรือใช้คำในลักษณะที่เป็นรูปแปรของกันและกัน เช่น

ตัวอย่างที่ 1 หน่วยอรรถ “กำนัน” ทั้งสองถิ่นใช้คำศัพท์ ดังนี้

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
[kam ¹ nan ³]	~ [kam ¹ nen ³]	“กำนัน”

ตัวอย่างที่ 2 หน่วยอรรถ “นกพิราบ” ทั้งสองถิ่นใช้คำศัพท์ ดังนี้

ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
[nok ⁶ ka:¹ ke:¹]	[nok ⁶ ka:¹ ke:¹]	“นกพิราบ”
~ [nok ⁶ kw:¹ ke:¹]		

จากตัวอย่างที่ 1 [kam¹ nan³] และ [kam¹ nen³] และตัวอย่างที่ 2 [nok⁶ ka:¹ ke:¹] และ [nok⁶ kw:¹ ke:¹] เป็นรูปแปรของกันและกัน ดังนั้น ทั้งสองถิ่นจึงมีศัพท์ใช้เพียง 1 ศัพท์แทนหน่วยอรรถ 1 หน่วยอรรถ คือ “กำนัน” และ “นกพิราบ”

2. ศัพท์แปร 2 คือ ศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้เหมือนกัน หรือใช้ต่างกันจำนวน 2 ศัพท์แทนหน่วยอรรถเดียวกัน สำหรับศัพท์แปร 2 ที่มีลักษณะดังกล่าว มีทั้งสิ้น 156 หน่วยอรรถ เช่น

ตัวอย่างที่ 1 หน่วยอรรถ “ท้อง” ทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์ 2 ศัพท์แทนหน่วยอรรถเดียวกัน ดังนี้

	ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
1.	[tɔ:η ⁷]	[tɔ:η ⁷]	“ท้อง”
2.	[k ^h i:³ pu:m ¹]	[k ^h i:³ pu:m ¹]	

ตัวอย่างที่ 2 หน่วยอรรถ “คอปอก” ทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์ 2 ศัพท์แทนหน่วยอรรถเดียวกัน ดังนี้

	ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
1.	[k ^h ɔ:⁵ ʔε:m ⁵]	[k ^h ɔ:⁵ ʔε:m ⁵]	“คอปอก”
2.	[k ^h ɔ:⁵ niɑη ⁶]	[k ^h ɔ:⁵ niɑη ⁶]	

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการแยกศัพท์และเรื่องของรูปแปร หรือการแปรรูปของศัพท์เดียวกันแล้ว ศัพท์ที่ใช้จำนวน 2 ศัพท์เป็นคนละศัพท์ ดังนั้นหน่วยอรรถ "ท้อง" และ "คอปอก" จึงเป็นศัพท์แปร 2 หมายความว่า มีศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกันจำนวน 2 ศัพท์

หรือเป็นศัพท์ที่ทั้งสองถิ่นใช้ต่างกัน แทนหน่วยอรรถเดียวกัน เช่น

ตัวอย่างที่ 1 หน่วยอรรถ "ตะเกียง" ทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์ต่างกัน แทนหน่วยอรรถเดียวกัน ดังนี้

ภาษาไทลื้อเชียงคำ	ภาษาไทลื้อเชียงม่วน	
1. [ta ¹ ke:ŋ ⁵]	-	"ตะเกียง"
2. -	[p ^h a:ŋ ¹ man ⁵]	

ตัวอย่างที่ 2 หน่วยอรรถ "ข้าแหละ" ทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์ต่างกัน แทนหน่วยอรรถเดียวกัน ดังนี้

ภาษาไทลื้อเชียงคำ	ภาษาไทลื้อเชียงม่วน	
1. [lɛ: ⁶]	-	"ข้าแหละ"
2. -	[k ^h o: ¹]	

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น ทั้งสองถิ่นมีศัพท์ที่ใช้แทนหน่วยอรรถ "ตะเกียง" จำนวน 2 ศัพท์ ที่ไม่ใช่ศัพท์เดียวกัน และใช้แทนหน่วยอรรถ "ข้าแหละ" จำนวน 2 ศัพท์เช่นกัน ดังนั้นหน่วยอรรถ "ตะเกียง" และ "ข้าแหละ" จึงเรียกว่าเป็นศัพท์แปร 2 หมายความว่า มีศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกันจำนวน 2 ศัพท์

3. ศัพท์แปร 3 คือ ศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้เหมือนกัน หรือใช้ต่างกันจำนวน 3 ศัพท์ แทนหน่วยอรรถเดียวกัน สำหรับศัพท์แปร 3 ที่มีลักษณะดังกล่าว มีทั้งสิ้น 9 หน่วยอรรถ เช่น

ตัวอย่างที่ 1 หน่วยอรรถ "เธอ" ทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์ 3 ศัพท์แทนหน่วยอรรถเดียวกัน ดังนี้

ภาษาไทลื้อเชียงคำ	ภาษาไทลื้อเชียงม่วน	
1. [su: ¹]	[su: ¹]	"เธอ"
2. [to: ¹]	[to: ¹]	
3. [m+ŋ ⁵]	[m+ŋ ⁵]	

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการแยกศัพท์และเรื่องของรูปแปร หรือการแปรรูปของศัพท์เดียวกันแล้ว ศัพท์ที่ใช้จำนวน 3 ศัพท์เป็นคนละศัพท์ ดังนั้นหน่วยอรรถ “เฮอ” จึงเป็นศัพท์แปร 3 หมายความว่า มีศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน จำนวน 3 ศัพท์

หรือเป็นศัพท์ที่ทั้งสองถิ่นใช้ทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์ต่างกัน แทนหน่วยอรรถเดียวกัน เช่น

ตัวอย่างที่ 2 หน่วยอรรถ “ยา” ทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์ต่างกัน แทนหน่วยอรรถเดียวกัน ดังนี้

ภาษาไทลื้อเชียงคำ	ภาษาไทลื้อเชียงม่วน	
1. [t ^h aw ³ me: ⁶]	-	“ยา”
2. [me: ⁶ ʔuj ⁷]	-	
3. -	[t ^h aw ³ ja: ⁶]	

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น ทั้งสองถิ่นมีศัพท์ที่ใช้แทนหน่วยอรรถ “ยา” จำนวน 3 ศัพท์ที่ไม่ใช่ศัพท์เดียวกัน ดังนั้น หน่วยอรรถ “ยา” จึงเรียกว่าเป็นศัพท์แปร 3 หมายความว่า มีศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน จำนวน 3 ศัพท์

4. ศัพท์แปร 4 คือ ศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้เหมือนกัน หรือใช้ต่างกันจำนวน 4 ศัพท์ แทนหน่วยอรรถเดียวกัน สำหรับศัพท์แปร 4 ที่มีลักษณะดังกล่าว มีทั้งสิ้น 1 หน่วยอรรถ ได้แก่ หน่วยอรรถ “เกือบ” ทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์ต่างกัน แทนหน่วยอรรถเดียวกัน ดังนี้

ภาษาไทลื้อเชียงคำ	ภาษาไทลื้อเชียงม่วน	
1. [kə:p ²]	-	“เกือบ”
2. [meʔ ⁶]	-	
3. -	[him ¹]	
4. -	[wit ⁶]	

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการแยกศัพท์และเรื่องของรูปแปร หรือการแปรรูปของศัพท์เดียวกันแล้ว ศัพท์ที่ใช้จำนวน 4 ศัพท์เป็นคนละศัพท์ ดังนั้นหน่วยอรรถ “เกือบ” จึงเป็นศัพท์แปร 4 หมายความว่า มีศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน จำนวน 4 ศัพท์

5. ศัพท์แปร 5 คือ ศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้เหมือนกัน หรือใช้ต่างกันจำนวน 5 ศัพท์แทนหน่วยอรรถเดียวกัน สำหรับศัพท์แปร 5 ที่มีลักษณะดังกล่าว มีทั้งสิ้น 1 หน่วยอรรถ ได้แก่ หน่วยอรรถ “ฉัน” ทั้งสองถิ่นใช้ศัพท์ 5 ศัพท์แทนหน่วยอรรถเดียวกัน ดังนี้

	ภาษาไทยลื้อเชียงคำ	ภาษาไทยลื้อเชียงม่วน	
1.	[kw:ɟ ²]	[kw:ɟ ²]	“ฉัน”
2.	[pə:n ⁶]	[pə:n ⁶]	
3.	[tu: ¹]	[tu: ¹]	
4.	[k ^h a: ³]	[k ^h a: ³]	
5.	[caw ³]	[caw ³]	

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการแยกศัพท์และเรื่องของรูปแปร หรือการแปรรูปของศัพท์เดียวกันแล้ว ศัพท์ที่ใช้จำนวน 5 ศัพท์เป็นคนละศัพท์ ดังนั้นหน่วยอรรถ “ฉัน” จึงเป็นศัพท์แปร 5 หมายความว่า มีศัพท์ที่ชาวไทลื้อทั้งสองถิ่นใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน จำนวน 5 ศัพท์